

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 027.7:021.4(477.61-25)

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ВИКОРИСТАННЯ, УПРАВЛІННЯ (З досвіду роботи Наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля)

Ольга ЄПІФАНОВА, Вероніка САВЕЛЬЄВА

*Наукова бібліотека Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля,
кв. Молодіжний, 20-а, м. Луганськ, 91034, Україна, тел. (0642) 41-52-61
ел. пошта: epifanova@snu.edu.ua (О. Єпіфанова), savelieva@snu.edu.ua (В. Савельєва)*

Проаналізовано склад і структуру інформаційних ресурсів Наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. Звернуто увагу на електронний каталог, бази даних та електронну бібліотеку, як основні електронні ресурси бібліотеки. Розглянуто структуру електронної бібліотеки, її склад, спосіб наповнення, організацію доступу до її матеріалів.

Ключові слова: Наукова бібліотека Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, інформаційні ресурси, електронні ресурси, бібліотечно-інформаційне обслуговування, електронна бібліотека.

Сьогодні інформація вже набула статусу одного з фундаментальних факторів існування людства. Процес, який має назву “інформатизація суспільства”, впливає на всі сторони нашого життя. Суспільні потреби в інформації змінилися, відповідно змінилися і погляди на необхідність впровадження інформаційних технологій.

Зараз неможливо уявити собі сферу людської діяльності, в якій не відбувалось би впровадження сучасних інформаційних технологій. Це знайшло відображення в Законі України “Про національну програму інформатизації”, Законі України “Про науково-технічну інформацію”, Законі України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки”, Державній програмі “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006–2010 рр. та інших важливих документах¹. Але в цих документах також підкреслюється, що рівень комп’ютерної та інформаційної грамотності населення є недостатнім, а впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій – надто повільним.

У системі вищої освіти вплив інформаційних технологій є найбільш істотним і принциповим. Усе більше зростає значення самостійної роботи студента та її складових, розширюється застосування комп’ютеризованих освітніх технологій, формується

---

¹ Про Національну програму інформатизації. Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). – 1998. – № 27–28; Про науково-технічну інформацію. Закон України від 25.06.93 р. № 3323-ХІІ // Там само. – 1993. – № 33; Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки. Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // Там само. – 2007. – № 12; *Державна програма “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006–2010 роки”*: Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2005.

так званий віртуальний освітній простір. Швидке відновлення знань ставить перед вищими навчальними закладами завдання підготувати фахівців, здатних самостійно здобувати необхідні знання, уміння та навички, грамотно працювати з інформацією: знаходити, обробляти й ефективно використовувати інформаційні ресурси для вирішення поставлених завдань.

Усе це неминуче впливає на формування нового образу університетської бібліотеки. Безумовно, залишається незмінним її основне функціональне значення – інформаційне забезпечення, вільний доступ до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів, сприяння навчальному і науковому процесам ВНЗ. Завдання бібліотеки полягає в забезпеченні можливості ефективного доступу до необхідних джерел інформації і технологічно модернізованих умов роботи з ними. Тому сьогодні неможливо уявити сучасну бібліотеку без застосування нових технологій і пов'язаних із ними нових форм бібліотечного й інформаційно-бібліографічного обслуговування. Рівень і якість навчального і наукового процесів значним чином визначаються рівнем розвитку бібліотеки. За умови впровадження інформаційних технологій бібліотека не тільки забезпечує реалізацію потреб усіх категорій користувачів у якнайширшій інформації, але водночас формує інформаційну культуру майбутніх фахівців, що має особливе значення, оскільки їм доведеться працювати в принципово нових інформаційних умовах – в умовах інформаційного суспільства. Таким чином, пріоритетним стає питання вивчення інформаційних ресурсів бібліотеки ВНЗ, розгляд їх як об'єктів управління для забезпечення ефективності освітніх процесів.

Визначаючи рівень дослідження цієї теми, можна сказати, що багатоплановий і багатоаспектний характер проблеми обумовив наявність великої кількості наукових праць, які стосуються різних аспектів інформатизації системи вищої освіти і науки, формування і використання інформаційних ресурсів бібліотек ВНЗ. Зокрема, це роботи Г. Воробйова, В. Джоунс, В. Ільганаєвої, С. Кулешова, Н. Кушнаренко, І. Павлуші, Т. Павлуші, Г. Швецової-Водки, Я. Шрайберга та інших авторів. Однак необхідно відзначити відсутність цілісного дослідження в галузі формування, надання і управління інформаційними ресурсами бібліотеки університету.

Ми поставили перед собою конкретну мету – проаналізувати склад і властивості інформаційних ресурсів, що вже є в Науковій бібліотеці Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (НБ СНУ ім. В. Даля), і виявити ступінь необхідності створення і використання електронних інформаційних ресурсів.

Об'єктом цього дослідження є інформаційні ресурси бібліотеки ВНЗ, а предметом – трансформація інформаційних ресурсів університетської бібліотеки в сучасних умовах, створення електронних ресурсів та їх роль в інформаційному забезпеченні освітньої і науково-дослідної діяльності університету.

Наведемо кілька теоретичних визначень.

База даних (компіляція даних) – це сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її впорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів².

Електронне видання – електронний документ (група електронних документів), який пройшов редакційно-видавничу обробку, призначений для поширення в незмін-

² Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // *БВР*. – 1994. – № 13.

ному вигляді, що має вихідні дані³. За наявності друкованого еквівалента електронні видання поділяють на електронні аналоги друкованих видань і самостійні електронні видання.

Самостійне електронне видання – електронне видання, що не має друкованих аналогів.

Електронний аналог друкованого видання – електронне видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання (розташування тексту на сторінках, ілюстрації, посилення, примітки і т.п.).

Локальне електронне видання – це електронне видання, яке призначене для локального використання і видається у вигляді певної кількості ідентичних примірників (накладу) на машиночитаних носіях, що переносяться: ГМД, оптичних дисках тощо.

Мережеве електронне видання – це електронне видання, яке доступне потенційно необмеженому колу користувачів через телекомунікаційні мережі⁴.

Інформатизація – сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних та виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Інформаційна послуга – дії суб'єктів щодо забезпечення споживачів інформаційними продуктами.

Інформаційний ресурс – сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)⁵.

Серед інформаційних ресурсів виокремлюють:

– інформаційні ресурси спільного користування – сукупність інформаційних ресурсів державних органів науково-технічної інформації, наукових, науково-технічних бібліотек, а також комерційних центрів, фірм, організацій, які займаються науково-технічною діяльністю і з власниками яких укладено договори про їх спільне використання;

– інформаційні ресурси науково-технічної інформації – систематизоване зібрання науково-технічної літератури і документації (книги, брошури, періодичні видання, патентна документація, нормативно-технічна документація, промислові каталоги, конструкторська документація, звітна науково-технічна документація з науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, депоновані рукописи, переклади науково-технічної літератури і документації), зафіксовані на паперових чи інших носіях⁶.

Інформаційна мережа Інтернет нині охопила весь світ і зв'язує десятки мільйонів абонентів у більш як 150 країнах світу. Щомісяця її поширеність зростає на 7–10 %. Це пов'язане з переведенням усіх соціально-значущих інформаційних ресурсів на електронні носії, зокрема, розміщенням їх у всесвітній мережі Інтернет. Кількість інформаційних ресурсів мережі, у тому числі тих, які мають освітню та суспільно-

³ ГОСТ 7.83.-2001. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Электронные издания. Основные виды и выходные сведения.

⁴ Там же.

⁵ Про Національну програму інформатизації. Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР // ВВР. – 1998. – № 27–28.

⁶ Про науково-технічну інформацію. Закон України від 25.06.93 р. № 3323-ХІІ // ВВР. – 1993. – № 33.

значущу спрямованість, постійно зростає. До останньої категорії належать електронні довідники, енциклопедії, журнали й газети, відомості про навчальні заклади, молодіжні освітні центри, шкільні та студентські спілки тощо.

Інформаційні ресурси, які є складовою системи освіти, представлені в мережі Інтернет, насамперед, сайтами електронних бібліотек; сайтами законодавчої бази (розділ – освіта) та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, багатьма сайтами навчальних закладів тощо.

Під час розробки політики створення національної інформаційної інфраструктури дуже важливе місце приділяють бібліотекам, які є активними генераторами і користувачами інформації. Проблема інформатизації бібліотек, використання в бібліотеках інноваційних технологій присвячені дисертаційні дослідження, захищені в Україні (О. Кириленка, І. Ляшенко, Т. Павлуші, Л. Філіппової, Т. Ярошенко та інших), науково-практичні конференції і семінари, серед яких можна назвати міжнародні конференції “Крим” (1993–2010 рр.), спеціальна щорічна тематична конференція “Електронні ресурси”, започаткована в Україні з 2003 р., конференції Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), Європейської асоціації дослідницьких бібліотек LIBER, Коаліції наукових публікацій та наукових ресурсів (SPARC), Російського проекту “Російська універсальна наукова електронна бібліотека” тощо. Всі ці матеріали дають можливість простежити вплив інформаційних технологій на вдосконалення діяльності сучасної бібліотеки в цілому і, зокрема, на формування нової складової бібліотечного фонду – електронних ресурсів.

Університетська бібліотека має низку особливостей, які впливають на її основні технологічні процеси. Відзначимо найбільш істотні з них:

– бібліотека потребує постійного зворотного зв'язку з користувачами при формуванні фонду та організації навчального процесу, оскільки бібліотека є структурним підрозділом університету, що забезпечує інформаційну підтримку його навчальної та науково-дослідної діяльності;

– територіальна розосередженість фонду у зв'язку з тим, що університет – це складна установа, що включає базові та відокремлені структурні підрозділи.

Характерною рисою освітнього процесу сьогодні є той факт, що зростає частка самостійної роботи студентів (до 70 %), основна частина якої здійснюється на базі інформаційних ресурсів бібліотеки та мережі Інтернет як єдиного комунікаційного середовища суспільного розвитку.

Сьогодні основний принцип роботи в Інтернеті полягає в самостійному пошуку інформації. Для користувачів тут є свої плюси і мінуси. Позитивною є можливість самостійної праці, коли користувачі навчаються орієнтуватися в мережевому просторі, відбирати потрібні документи з величезного інформаційного масиву, варіювати свій запит залежно від аналізу вже знайдених документів. Усе це формує основи наукового мислення, навички науково-дослідної роботи.

Проте досвід діяльності деяких бібліотек, які вже роками працюють в Інтернеті, показує, що допомога кваліфікованого бібліографа як інформаційного посередника залишається вкрай необхідною. Адже ресурси мережі – це невичерпне море найрізноманітнішої інформації, а користувач змушений витратити час на пошук потрібних йому відомостей. Завдання бібліотеки полягає у розкритті цієї інформації не тільки для користувача, а й для себе. Для цього необхідно, перш за все, активно працювати з інформацією про інформацію, іншими словами, з метаданими, що, як правило, готуються різноманітними інформаційними фірмами на зразок довідника “Жовті сторінки”; по-друге, знати основні пошукові системи і каталоги, зокрема такі, як “Мета”,

“Ukraine.com”, “Avanport.com” та інші і вміти ними користуватися; по-третє, збирати інтернет-адреси, що можуть бути цікавими для користувачів. Поки що ці питання не набули такої гостроти у нас, але в недалекому майбутньому вони постануть обов’язково.

В цих умовах бібліотеки ВНЗ матимуть у своєму розпорядженні унікальні за складом інформаційні ресурси. Наукова бібліотека СЛУ ім. В. Даля формує універсальний фонд відповідно до профілю університету та інформаційних потреб читачів (Рис. 1).

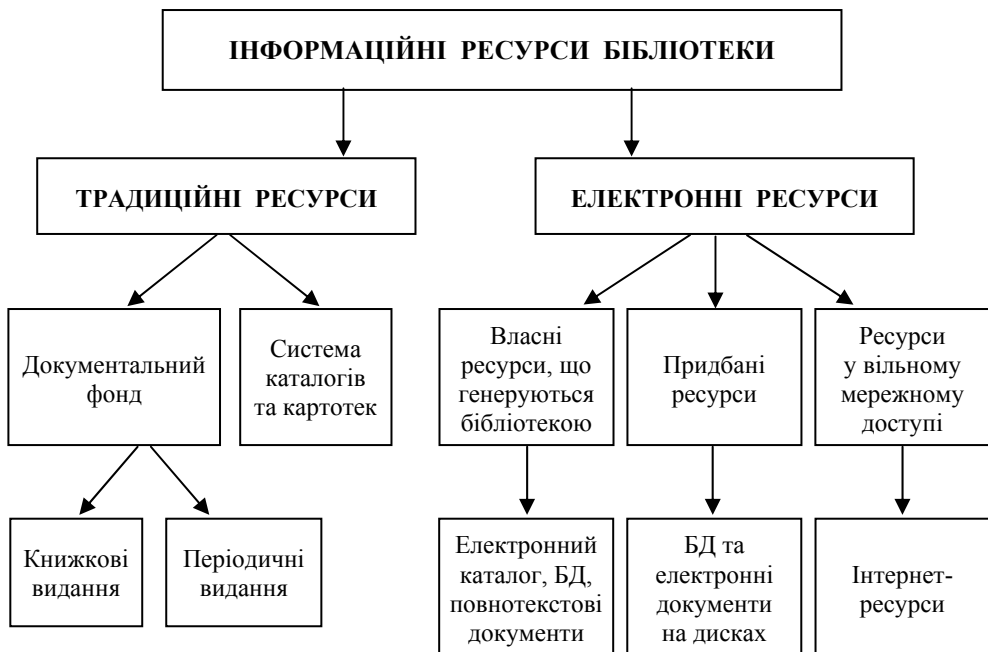

Рис. 1. Структура інформаційних ресурсів НБ СЛУ ім. В. Даля

Збереження і використання традиційних документів у бібліотеці добре опановано протягом багатьох років практичної діяльності. Використання ж електронних ресурсів почалося відносно недавно. Але стає очевидним, що в перспективі значну частину традиційних документів буде представлено в електронній формі. Зібрані в єдину систему, вони здобувають статус, за якого можливо реалізувати якісно новий рівень збереження, організації і використання цих джерел інформації, що забезпечує їм ширше й ефективніше використання.

Пріоритетним напрямком діяльності бібліотеки є використання власних і зовнішніх ресурсів на традиційних та електронних носіях для інформаційного забезпечення навчального і науково-дослідного процесів. Унаслідок цього інформаційні ресурси бібліотеки університету мають специфічні властивості, а саме:

- значущість у підвищенні якості підготовки фахівців;
- чітке цільове призначення (сприяння навчально-виховному процесові і науково-дослідній діяльності);
- орієнтація на конкретні групи користувачів;

- наявність вимог до складу і структури ресурсів;
- постійне оновлення ресурсів відповідно до змін навчальних планів і програм.

Для автоматизації інформаційно-бібліотечних процесів у Науковій бібліотеці СНУ ім. В. Даля від 2000 р. використовують АБІС “УФД/Бібліотека”, яка дозволила автоматизувати процеси, пов’язані з комплектуванням фондів, каталогізацією документів, обслуговуванням читачів тощо. У бібліотеці активно створюються власні електронні ресурси:

- електронний каталог (ЕК);
- електронна картотека статей (ЕКС);
- бібліографічні бази даних;
- повнотекстові електронні колекції, що складаються з оцифрованих видань, які зберігаються в бібліотеці в одному екземплярі, з метою збереження фонду;
- електронні документи, отримані через службу електронної доставки документів (ЕДД);
- електронна бібліотека (ЕБ).

Сьогодні ЕК нараховує понад 120 тис. бібліографічних записів, що відображають усі види ресурсів бібліотеки. Це нові надходження книг, періодичних видань, електронних матеріалів, а також ретроспективна частина фонду. Щорічне поповнення складає близько 13 тис. бібліографічних записів. Електронний каталог є одним із головних інформаційних ресурсів бібліотеки вищого навчального закладу і складовою частиною віртуального обслуговування, тому що дозволяє студентам комфортно й оперативно отримувати максимально повну інформацію про документи традиційного (паперового) фонду і матеріали в електронному вигляді. Слід відзначити, що ЕК користується попитом і кількість відвідувань сторінки ЕК на сайті не зменшується (Рис. 2).

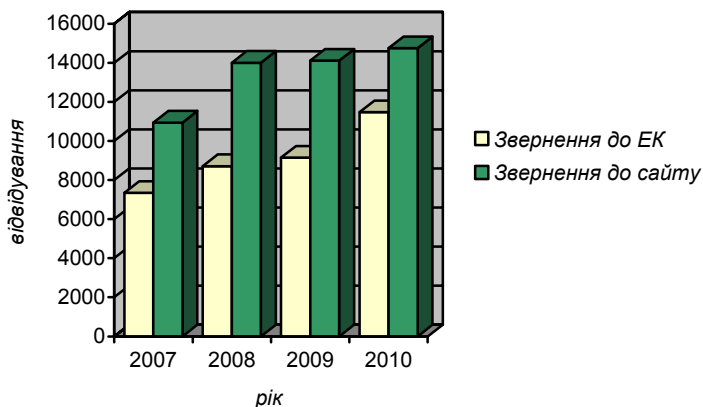

Рис. 2. Динаміка звернень до сайту та електронного каталогу НБ СНУ ім. В. Даля

Крім того, створені і постійно поповнюються наступні бібліографічні бази даних:

- авторефератів дисертацій, захищених на базі СНУ ім. В. Даля;
- праць вчених університету;
- проблемно-орієнтована база даних “екотехнології та ресурсозбереження”;
- краєзнавча база даних “Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля”.

Звернувшись до ЕК, користувач може здійснювати пошук в одному полі за всіма параметрами або в розширеному переліку полів: за автором, укладачем, редактором, назвою документа, роком або місцем видання, видавництвом, анотацією, ключовими словами. Можна вибрати для пошуку атрибут з фіксованого переліку мов і видів документа, а також знайти матеріали, видані тією або іншою кафедрою СНУ ім. В. Даля до будь-якої дисципліни, тим самим звуживши рамки пошуку. Крім того, користувач може звернутися до запропонованих алфавітно-предметних покажчиків і класифікаторів з виділеними рубриками, що значно полегшить пошук у каталозі.

Однією з особливостей роботи з нашим ЕК є зв'язок із повнотекстовими базами даних електронної бібліотеки, які сьогодні налічують близько 4000 матеріалів.

Говорячи про університетські інформаційні ресурси як розгалужену, але цілісну систему, потрібно відзначити, що, на жаль, зараз електронні ресурси університету значно розрізнені. Не створено умов для формування загальноуніверситетської інформаційної бази, нема чіткого механізму надання доступу до вже наявних інформаційних ресурсів кафедр та факультетів, не розроблено алгоритм управління цими ресурсами.

Однак, незважаючи на існуючі проблеми, Наукова бібліотека веде значну роботу з формування електронних ресурсів:

- організовано планомірне комплектування електронних ресурсів власної генерації відповідно до профілю освітньої і наукової діяльності університету (від 2003 р. бібліотека отримує повнотекстові електронні версії навчально-методичних матеріалів до вивчення дисциплін, що викладаються в університеті);

- створено віртуальний довідково-бібліографічний апарат (ВДБА);

- постійно поповнюється архів віртуальної довідкової служби;

- створена і використовується служба електронної доставки документів;

- розширено репертуар сервісних послуг для користувачів (допомога в пошуку інформації, сканування, друк, копіювання інформації на дискети, CD-ROM, флеш-носії);

- організовано доступ до ресурсів закордонних видавництв: Blackwell, Springer, Tiborder та інших.

Крім того, бібліотека дбає про те, щоб бути присутньою в Інтернеті не як пасивний користувач чужої інформації, а в ролі активного постачальника інформаційних ресурсів. Для цього в бібліотеці створено власний веб-сервер.

Структуру та дизайн веб-сайту НБ СНУ ім. В. Даля розробили співробітники відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення Наукової бібліотеки. Цей відділ провадить і обслуговування та модифікацію сайту, а його інформаційне наповнення здійснюють співробітники бібліотеки. Сайт є одним з інструментів бібліотечно-інформаційного обслуговування нашої бібліотеки. Забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів, інформування користувачів про всі аспекти діяльності Наукової бібліотеки університету – це головні завдання, які ми ставили перед собою під час його створення. Крім того, сайт виконує й інші завдання:

- промоцію Наукової бібліотеки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля в Україні та за кордоном українською і російською мовами з використанням глобальної мережі Інтернет;

- публікацію інформації про нові надходження до бібліотеки;

- публікацію інформації про передплату періодичних видань;

- надання можливості користування електронним каталогом бібліотеки;

- організацію доступу до електронної бібліотеки;

- організацію Web-опитувань з метою вивчення інформаційних потреб користувачів;
- максимальне використання інформації, що існує в базах даних університету.

Тенденції розвитку бібліотечно-інформаційних технологій сьогодні неможливо уявити без електронних інформаційних ресурсів і такого поняття як електронна бібліотека, що повинна стати складовою частиною гібридної бібліотеки. За словами дослідника Т. Шевченко, “реальність ЕБ – це взаємодія людей, техніки, організацій і технологій”⁷. Однозначного визначення поняття “електронна бібліотека” поки що не існує. Функціональність таких систем варіюється в дуже широкому діапазоні. Термін “електронна бібліотека” виник у пострадянському просторі як еквівалент англomовного терміна “цифрова бібліотека”, в якому підкреслюється визначна роль цифрових технологій в інформаційних системах такого роду⁸.

Незважаючи на різні концептуальні підходи до поняття електронної бібліотеки, ми розглядаємо електронну бібліотеку як інтегровану інформаційну систему, що включає депозитарний і активний фонди, каталог електронних ресурсів, користувацький інтерфейс, комплекс апаратно-програмних засобів, які забезпечують ефективну навігацію в ресурсах, довгострокове збереження та оперативний доступ до них.

Всі електронні документи, призначені для розміщення в ЕБ, зафіксовано в електронному каталозі НБ і в каталозі ЕБ. Таке дублювання обумовлюють наступні причини: по-перше, користувач, починаючи пошук необхідного видання, що знаходиться у фонді бібліотеки, насамперед звернеться до електронного каталогу, при цьому в результаті пошуку він отримає перелік видань, у тому числі й електронних; по-друге, деякі об’єкти ЕБ СНУ є електронними копіями існуючих традиційних документів. Читач має право самостійно обрати форму, у якій він хотів би одержати видання, що його цікавить. Для пошуку лише тих видань, що наявні в електронному виді, існує каталог електронної бібліотеки (Рис. 3).

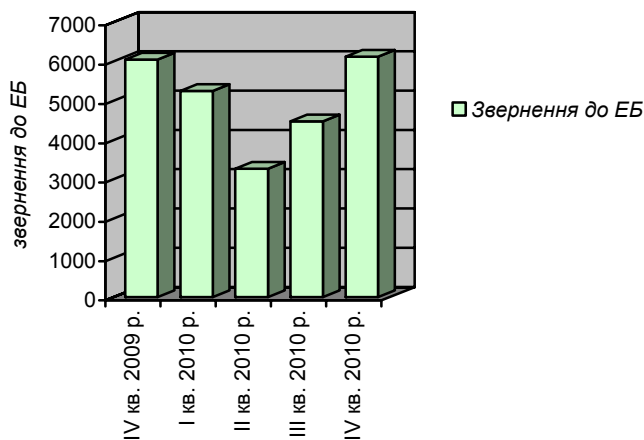

Рис. 3. Динаміка звернень до електронної бібліотеки СНУ ім. В. Даля

⁷ Шевченко Т. Є. Бібліотека вищого навчального закладу в сучасному інформаційному просторі // Інформаційні ресурси та послуги: нові види, проблеми розвитку та використання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 8–9 черв. 2004 р. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2004. – С. 200–206.

⁸ Баркова О. В. Модельний підхід у дослідженні технологічного забезпечення електронної бібліотеки // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2003. – Т. 5, № 3. – С. 81–90.

В ЕБ реалізовано атрибутний пошук – інформаційний пошук об'єктів за значеннями їхніх характеристик (метаданих). Пошук можливий як за окремими полями у бібліографічному запису, так і за їхньою комбінацією з використанням логічних операторів, наприклад, за автором, назвою і роком видання. Можливий пошук за будь-яким полем із безлічі полів формату UNIMARC. Тематичний пошук можливий із використанням предметних рубрик, а також предметних термінів (ключових слів).

Безумовно, не всі види документів, які знаходяться в ЕБ, можуть бути представлені для вільного доступу в електронному виді з точки зору правових та інших обмежень⁹. Донедавна доступ до повнотекстових документів існував лише в локальній мережі університету.

Для раціональнішого використання електронних ресурсів і розширення функціональних можливостей ЕБ та поліпшення якості обслуговування користувачів ухвалили рішення створити авторизований доступ до ресурсів електронної бібліотеки, тобто надати можливість зареєстрованим користувачам віддалено завантажувати електронні документи, а нам – вести відповідну статистику (Рис. 4).

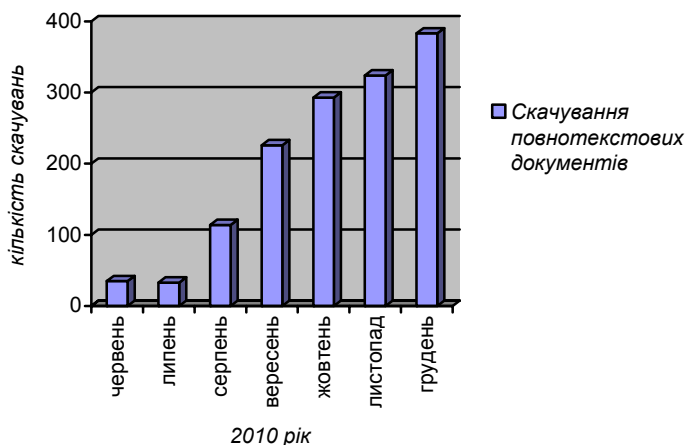

Рис. 4. Кількісні показники скачувань з ЕБ СНУ ім. В. Даля (червень–грудень 2010 р.)

Реалізована структура ЕБ базується на використанні АБІС та організації зв'язування об'єкта ЕБ з його бібліографічним описом, виконаним в одному з форматів сімейства MARC, електронною адресою даного ресурсу. Вона не є новою і не претендує на оригінальність. Дане рішення є, скоріше, типовим для більшості бібліотек ВНЗ, оскільки забезпечує створення ЕБ на базі вже наявного програмного забезпечення – типової АБІС – без додаткових фінансових витрат. Крім того, читач-користувач ЕБ, який освоїв навички роботи з електронним каталогом бібліотеки, легко здійснює пошук необхідних електронних документів в електронному каталозі ЕБ.

⁹ Про авторське право і суміжні права. Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ // ВВР. – 1994. – № 13.

Справді, описана структура електронної бібліотеки в існуючому вигляді не відповідає повною мірою тим вимогам і критеріям, які ставлять перед повнофункціональною ЕБ. Програмний засіб для формування ЕБ первісно не призначався для управління об'єктами ЕБ, відсутні механізми ефективного контролю використання ресурсів ЕБ, не передбачено можливість лексичного пошуку по повних текстах електронних документів, що є істотним недоліком ЕБ у її нинішній реалізації. Але ми намагаємось вирішувати проблеми і продовжуємо працювати над накопиченням фонду електронних документів, його систематизацією і наданням користувачам доступу до нього. На даний момент створені і поповнюються наступні електронні колекції:

- навчально-методичні матеріали (навчально-методичні комплекси дисциплін, конспекти лекцій, інтерактивні підручники, навчальні посібники, методичні посібники, навчальні програми, методичні вказівки тощо);

- наукові фахові видання;

- матеріали конференцій;

- електронна версія газети “Університетський вісник”.

У процесі наповнення ЕБ особливою актуальності набувають питання авторського права, оскільки творці ЕБ, з одного боку, зобов'язані дотримуватись права авторів творів, а з іншого – забезпечувати широке використання їхніх творів у освітній, науковій і культурній діяльності наших користувачів.

Правові аспекти створення і функціонування ЕБ не раз обговорювали на різних конференціях, присвячених роботі бібліотек у сучасних умовах, розвитку інформаційних ресурсів та забезпеченню доступу до них. На жаль, практика функціонування ЕБ і забезпечення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів значно випереджає норми права, зафіксовані в чинному Законі України “Про авторське право і суміжні права”.

Подальше формування електронної бібліотеки СНУ ім. В. Даля сприятиме вирішенню наступних завдань:

- забезпечення навчального і наукового процесів необхідними інформаційними джерелами;

- збереження наукової спадщини вчених університету;

- відображення і поширення інформації про актуальні наукові розробки і дослідження, що ведуться у ВНЗ;

- збереження документів і матеріалів, що відображають історію університету, наукову і педагогічну діяльність професорсько-викладацького складу;

- поширення краєзнавчої інформації;

- вирішення проблеми недостатньої кількості примірників літератури;

- вирішення проблеми браку площ для розміщення фондів;

- забезпечення збереження документів.

Підсумовуючи, необхідно відзначити, що розробка нових моделей вищої освіти та орієнтація на розвиток інноваційної освіти із застосуванням різних технологій навчання вимагають від бібліотеки ВНЗ не тільки підвищення якості роботи і вдосконалення технологічних процесів, але і серйозних змін в управлінській діяльності, модернізації організаційної структури, що безпосередньо впливає на корпоративну культуру навчального закладу.

Зараз уже постає питання про необхідність розробки алгоритму управління інформаційними ресурсами бібліотеки ВНЗ. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку завдань:

- проаналізувати стан інформаційних ресурсів бібліотеки ВНЗ;
- провести аналіз структури і змісту інформаційних потреб користувачів університетської бібліотеки;
- визначити специфіку інформаційно-комунікативної діяльності професорсько-викладацького складу.

Розробка та освоєння на практиці алгоритму управління інформаційними ресурсами в бібліотеці ВНЗ дозволить:

- забезпечити користувачам доступ до великих обсягів інформаційних ресурсів, наявних у бібліотеці ВНЗ і в мережах Інтернет та Інтранет, під час роботи в бібліотеці;
- забезпечити вільний доступ до інформаційних ресурсів бібліотеки з локальної комп'ютерної мережі університету (з навчальних аудиторій, кафедр і лабораторій);
- організувати навчання користувачів бібліотеки основам інформаційної культури і телекомунікаційних технологій (робота з електронною поштою, пошук інформації в базах даних бібліотеки, пошук інформації в мережі Інтернет);
- створювати інформаційні ресурси та інформаційне середовище в бібліотеці університету для підтримки дистанційного навчання;
- надавати доступ до баз даних бібліотеки та університету віддаленим користувачам (викладачам і студентам відокремлених структурних підрозділів університету).

**INFORMATION RESOURCES OF A HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION LIBRARY:
ORGANISATION, USAGE, MANAGEMENT
(based on experience at the Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University Research Library)**

Olha YEPIFANOVA, Veronica SAVELYEVA

*Research Library of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
20-a Molodizhnyi block, Luhansk, Ukraine, 91034, tel. (0642) 41-52-61
e-mail: epifanova@snu.edu.ua (O. Yepifanova), savelieva@snu.edu.ua (V. Savelyeva)*

The content and structure of information resources at the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University Research Library are analysed in the article. The article focuses on the electronic catalogue, databases and electronic library which are the library's main electronic resources. The structure of the electronic library, its content, replenishment, and management of access to its materials are studied.

Key words: Research Library of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, information resources, electronic resources, library information service, electronic library.

**ИНФОРМАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ БИБЛИОТЕКИ
ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ:
ОРГАНИЗАЦИЯ, ИСПОЛЬЗОВАНИЕ, УПРАВЛЕНИЕ
(Из опыта работы Научной библиотеки Восточноукраинского
национального университета им. В. Даля)**

Ольга ЕПИФАНОВА, Вероника САВЕЛЬЄВА

*Научная библиотека Восточноукраинского национального университета им. В. Даля,
кв. Молодёжный, 20-а, г. Луганск, 91034, Украина, тел. (0642) 41-52-61
эл. почта: epifanova@snu.edu.ua (О. Епифанова), savelieva@snu.edu.ua (В. Савельева)*

Проанализированы состав и структура информационных ресурсов Научной библиотеки Восточноукраинского национального университета им. В. Даля. Обращается внимание на электронный каталог, базы данных и электронную библиотеку, как основные электронные ресурсы библиотеки. Рассмотрены структура электронной библиотеки, её состав, способ наполнения, организация доступа к её материалам.

Ключевые слова: Научная библиотека Восточноукраинского национального университета им. В. Даля, информационные ресурсы, электронные ресурсы, библиотечно-информационное обслуживание, электронная библиотека.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2011

Прийнята до друку 10.03.2011